

Bedrijfsorganisatie
3de graad D/A-finaliteit
III-Bed-da

BRUSSEL

D/2024/13.758/242

Versie oktober 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen en/of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties, afhankelijk van de finaliteit. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een rubriek 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties.

2 Situering

2.1 Samenhang met de tweede graad

Het leerplan vertoont samenhang met het leerplan Bedrijfseconomie in de studierichting Bedrijf en organisatie in de 2de graad D/A-finaliteit (II-Bed-da).

2.2 Samenhang in de derde graad

2.2.1 Samenhang binnen de studierichting Bedrijfsorganisatie

Het leerplan is inhoudelijk verwant met het leerplan Financieel-economische vorming (III-FEV-dda).

2.2.2 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Het leerplan is inhoudelijk verwant met

- het leerplan Commerciële organisatie (III-CoOr-da);
- het leerplan Internationale handel en logistiek (III-IHL-da);
- het leerplan Toegepaste bedrijfswetenschappen in de studierichting Horeca (III-ToBe-da).

2.2.3 Samenhang over de finaliteiten heen

Het leerplan is inhoudelijk verwant met volgende leerplannen in de D-finaliteit:

- het leerplan Economie in de studierichtingen Economie-Moderne talen, Economie-Wiskunde en Topsport-Economie (III-Eco-d);
- het leerplan Economie' in de studierichtingen Bedrijfswetenschappen en Topsport-Bedrijfswetenschappen (III-Eco'-d);
- het leerplan Economie'' in de studierichting Bedrijfsondersteunende informaticawetenschappen (III-Eco''-d).

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op specifieke minimumdoelen en doelen die leiden naar volgende beroepskwalificaties:

- Boekhoudkundig assistent;
- HR-assistent.

Het leerplan is gericht op 24 graaduren en is bestemd voor de studierichting Bedrijfsorganisatie.

Het geheel van de algemene en specifieke vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Bedrijfsorganisatie en het vormingsconcept

In het vak Bedrijfsorganisatie streven we naar een integratie van **economische** en **maatschappelijke vorming**.

Maatschappelijke vorming zet leerlingen aan om een meer **gastvrije** en **rechtvaardige** wereld te creëren. Zo laat dit vak hen reflecteren over de manier waarop ondernemingen en organisaties zich kunnen ontwikkelen met aandacht voor mens en planeet.

Economische vorming daagt leerlingen uit om aan de hand actuele en historische gebeurtenissen de werking van de economie te analyseren. Het bestuderen van basisconcepten en indicatoren geeft inzicht in zowel de macro- als micro-economie. Zo reflecteren leerlingen over de gevolgen van vrije marktwerking en almaar toenemende productie.

Vanuit de wegwijzer **duurzaamheid** leren leerlingen een kritische houding te ontwikkelen ten aanzien van bepaalde denkwijzen in de economische wetenschap. Een mensgerichte economie die zich ontwikkelt op een duurzame manier zal bijdragen tot een betere en leefbare wereld. Leerlingen reflecteren over de rol en verantwoordelijkheid van de consument, onderneming en overheid in deze.

Het perspectief op een **rechtvaardige wereld** zit eveneens verweven in economische vorming: hoe kan de overheid bijdragen tot een ondernemingsklimaat met aandacht voor gezonde concurrentie en groeikansen voor alle ondernemingen? Op welke manier vertalen ondernemingen en organisaties hun sociale verantwoordelijkheid ten opzichte van stakeholders in hun bedrijfsstrategie?

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

De economie als systeem, marktwerking en rol van de overheid

De economische wetenschap bestudeert het systeem van productie en consumptie. Naast de gezinnen en bedrijven spelen de overheid, financiële instellingen en het buitenland een belangrijke rol. Met behulp van het economisch kringloopschema leggen de leerlingen onderlinge verbanden tussen deze actoren en verwerven inzicht in economische fenomenen.

Onderzoek naar het tot stand komen van prijzen en welke factoren dat proces beïnvloeden verschaft inzicht in de marktwerking. De overheid speelt een belangrijke rol in de economie, zo tracht ze marktfalen bij te sturen omdat de prijs die tot stand komt in de vrije markt geen rekening met negatieve externe effecten zoals milieu- en afvalproblematiek.

Welvaart en duurzame economische ontwikkeling

Een continue economische groei als uitgangspunt lijkt niet langer realistisch noch wenselijk, waar alternatieve economische modellen rekening mee houden. Innovatie ligt aan de basis van economische groei maar leidt ook tot disruptie. De impact hiervan valt moeilijk te voorspellen, maar het leidt geen twijfel dat dit gevolgen heeft voor de economie en de arbeidsmarkt.

Ook als welvaartsindicator roept economische groei vragen op, alternatieven worden dan ook naar voor geschoven om de (maatschappelijke) welvaart van een land te meten met oog voor het individuele welzijn van de ingezetenen.

De doelstellingen van een onderneming

Het bepalen van een algehele bedrijfsstrategie is essentieel in functie van de continuïteit en groei van een onderneming. Missie, visie, normen en waarden staan daarbij centraal. Leerlingen hebben ook aandacht voor de sociale en ecologische verantwoordelijkheid die ondernemingen vertalen in hun bedrijfsvoering. Het strategisch plan bepaalt welke activiteiten nodig zijn om de bedrijfsdoelstellingen te bereiken. Een meer gedetailleerde planning gebeurt in de verschillende functionele afdelingen, waar deelstrategieën zoals de marketingstrategie vorm krijgen.

Financieel beheer en registratie van ondernemingsactiviteiten

In de tweede graad leren de leerlingen dat de keuze voor een ondernemingsvorm belangrijke gevolgen heeft voor de ondernemer op het vlak van financiële aansprakelijkheid en administratie. Vanuit een inzicht in de documentenstroom worden courante bedrijfsverrichtingen geregistreerd in de dubbele boekhouding. In de derde graad bekwamen de leerlingen zich in de financiële administratie van een onderneming en verdiepen zich in aspecten van personen- en vennootschapsbelasting. Daarnaast verwerven ze competenties in budgettering, financiële rapportering en kostprijsberekening.

Personeelsbeheer

Dankzij de human relations beweging van halverwege de 20ste eeuw wordt de dag van vandaag personeel niet zozeer als kost beschouwd maar als een waardevol bezit. Leerlingen verdiepen zich in aspecten van instroom, doorstroom en uitstroom van personeel. Personeelsbeheer kan niet los gezien worden van het correct en efficiënt uitvoeren van de loonadministratie, het beheer van personeelsdossiers en toepassing van sociale wetgeving, waar leerlingen ook de basis van meekrijgen.

3.3 Opbouw

- Generieke competenties
- Economie
 - De economie als systeem
 - Marktwerving en de rol van de overheid
 - Internationale economische relaties
 - Welvaart en duurzame economische ontwikkeling
- De doelstellingen en werking van een onderneming
 - De essentie van duurzaam ondernemen
 - Marketing en employer branding
 - De goederen- en informatiestroom
- Financieel beheer en registratie van ondernemingsactiviteiten
 - Financieel beheer in de onderneming
 - Registratie van ondernemingsactiviteiten in de dubbele boekhouding
- Personeelsbeheer
 - Sociaal overleg
 - Instroom, tewerkstelling, doorstroom en uitstroom
 - Loonberekeningen en personeelsadministratie
- Onderzoekscompetentie

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de tweede graad

In het vak Bedrijfseconomie:

- bestuderen de leerlingen het keuzegedrag van de consument en de producent, wat de basis vormt voor de analyse van prijsvorming bij volkomen concurrentie in de derde graad;
- verwerven de leerlingen inzicht in ondernemingsvormen- en structuren, de documentenstroom en HR-activiteiten (rekruteringsproces, loonberekening, rechten en plichten werknemer en werkgever);
- leren de leerlingen de techniek van het dubbel boekhouden van beginbalans tot eindbalans.

3.4.2 Samenhang in de derde graad

Samenhang binnen de studierichting Bedrijfsorganisatie

In het leerplan Financieel-economische vorming is er samenhang met het onderdeel 'Economisch bewust' waarin de basisprincipes van marktwerking en impact van de overheid op de samenleving via inkomsten en uitgaven aan bod komen.

Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Bedrijfsorganisatie	Commerciële organisatie	Internationale handel en logistiek
III-Bed-da	III-CoOr-da	III-IHL-da
Algemene economie • De economie als systeem • Marktwerking en de rol van de overheid • Internationale economische relaties • Welvaart en duurzame economische ontwikkeling	Algemene economie • De economie als systeem • Marktwerking en de rol van de overheid • Internationale economische relaties • Welvaart en duurzame economische ontwikkeling	Algemene economie • De economie als systeem • Marktwerking en de rol van de overheid • Internationale economische relaties • Welvaart en duurzame economische ontwikkeling
Bedrijfswetenschappen • Bedrijfs- en marketingstrategie • Fiscaliteit, Kostprijsberekening	Bedrijfswetenschappen • Bedrijfs- en marketingstrategie • Fiscaliteit, Kostprijsberekening	Bedrijfswetenschappen • Bedrijfs- en marketingstrategie • Fiscaliteit, Kostprijsberekening
Richtingspecifieke inhoud en • Boekhouden • Financieel beheer • Personeelsbeheer	Richtingspecifieke inhoud en • Juridische aspecten i.v.m. verkoop en marketingactiviteiten • Verkoopadministratie • Digitaal ondernemen • Debiteurenbeheer	Richtingspecifieke inhoud en • Supply Chain Management • Internationaal goederenvervoer en documentenflow
Onderzoekscompetentie	Onderzoekscompetentie	Onderzoekscompetentie

Met het leerplan Toegepaste bedrijfswetenschappen in de studierichting Horeca is er verwantschap met betrekking tot de bedrijfs- en marketingstrategie.

Samenhang over de finaliteiten heen

- Met de leerplannen Economie en Economie' in de D-finaliteit is er samenhang voor onderdelen van algemene economie en bedrijfswetenschappen:
 - de economie als systeem;
 - marktwerking en de rol van de overheid;
 - internationale economische relaties;
 - welvaart en duurzame economische ontwikkeling;
 - boekhouden en financiële analyse;
 - fiscaliteit.
- Met het leerplan Economie'' in de D-finaliteit is er samenhang voor topics van macro-economie (economische groei) en bedrijfswetenschappen (bedrijfs- en marketingstrategie, fiscaliteit en financiële analyse).

3.5 Aandachtspunten

3.5.1 Pedagogisch-didactische aanpak

Bij het realiseren van dit leerplan is het aangewezen om bij economische thema's te werken met actuele informatie en cijfers. Voor bedrijfskundige thema's kan je vertrekken vanuit concrete voorbeelden die betekenisvol zijn voor leerlingen. Zo vormen reële bedrijfssituaties een leercontext waarbij leerlingen zich betrokken voelen en dat komt het leerproces ten goede.

Het is belangrijk om het leerplan in zijn geheel te beschouwen: verschillende leerplandoelen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en moeten over de rubrieken worden bekeken en aangepakt. In dit leerplan zijn de onderdelen en leerplandoelen niet chronologisch geordend. Als leraar hou je bij het aanbrengen van leerinhouden wel rekening met de noodzakelijke voorkennis.

Bij het organiseren van de wekelijkse lestijden kunnen blokken van twee lesuren praktisch zijn voor leerplandoelen waarbij de inzet van softwarepakketten noodzakelijk is.

3.5.2 Digitale vaardigheden

Digitale competenties spelen een belangrijke rol in het vak Bedrijfsorganisatie: binnen de schoolcontext kunnen leerlingen aan de slag met diverse kantoortoepassingen (rekenblad, tekstverwerker ...) en softwarepakketten (ERP software, boekhoudsoftware) zodat ze zich optimaal kunnen inleven in de rol van werknemer in een omgeving waar de goederen-, documenten- en informatiestroom in sterke mate zijn gedigitaliseerd. Als leraar benut je dan ook optimaal de mogelijkheden om digitale vaardigheden in te oefenen. Het is belangrijk te waken over de kwaliteit van het leerproces waarbij technologie zinvol en in functie van het leerproces wordt ingezet.

Bij het gebruik van een professioneel boekhoudpakket (4.4.2 Registratie van ondernemingsactiviteiten in de dubbele boekhouding) zijn de leerlingen reeds vertrouwd met het boekhoudalgoritme en de manuele verwerking van boekhoudkundige gegevens. Vervolgens worden verrichtingen elektronisch geregistreerd, waarbij ze de boekhoudtechniek blijven inoefenen en de redenering centraal staat bij het invoeren van gegevens.

3.5.3 Werkplekleren

Verskillende vormen van werkplekleren kunnen een meerwaarde bieden voor de realisatie van dit leerplan en voor de voorbereiding op een vlotte overstap naar de arbeidsmarkt. Werkplekleren omvat een breed continuüm van leeractiviteiten die gericht zijn op het verwerven van algemene en beroepsgerichte competenties waarbij de arbeidssituatie de leeromgeving is. Het kan onder meer gaan om gesimuleerde werkomgevingen, praktijklessen op verplaatsing, observatie-activiteiten en leerlingenstages. De school heeft de ruimte om een beleid uit te stippelen over welke vormen van werkplekleren een plaats krijgen in de lespraktijk en met welk doel werkplekleren wordt ingezet.

3.5.4 Onderzoekscompetentie

De onderzoekscompetentie moet worden gerealiseerd met inhouden van dit leerplan die gerelateerd zijn aan specifieke minimumdoelen.

Je overlegt op schoolniveau welke keuzes worden gemaakt met betrekking tot de realisatie van de onderzoekscompetentie. Op de PRO-tegel [onderzoekscompetentie](#) kan je voor elke studierichting terugvinden via welke leerplannen onderzoeken kan worden gerealiseerd.

Bij LPD 45 geven we aan met welke inhouden de onderzoekscompetentie moet worden gerealiseerd. Op de leerplanpagina vind je meer informatie over en een aantal mogelijke voorbeelden van hoe je via specifieke inhouden van dit leerplan met je leerlingen kan werken aan de onderzoekscompetentie.

3.5.5 Context

Gezien de verschillende contexten binnen de opleiding Bedrijfsorganisatie dienen de leerlingen hun opleidingstraject te vervullen binnen deze 2 contexten: HR-beheer en boekhoudkundig/financieel beheer.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Generieke competenties

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen en doelen die leiden naar BK

LPD 1 De leerlingen handelen

- in teamverband ([organisatiecultuur](#), communicatie, procedures);
- kwaliteitsbewust;

- **economisch en duurzaam;**
- **veilig, ergonomisch en hygiënisch.**

Wenk: De delen van dit leerplandoel kunnen als onderbouwend doel opgenomen worden in bepaalde leerplandoelen. Zo uit kwaliteitsbewust handelen zich in zorgvuldig werken, het hebben van aandacht voor details, het controleren van het eigen werk op fouten, het voortdurend reflecteren en zich bijsturen met het oog op het bereiken van de verwachte kwaliteit. Je kan dat zowel op het niveau van het proces als op het product nastreven.

Wenk: Leerlingen leren op een respectvolle en aangename manier te communiceren met elkaar en afspraken te respecteren (onderlinge afspraken, schoolreglement, afspraken met externe partijen) in het kader van werkplekleren.

Wenk: Het respecteren van normen en waarden kan je ook onder de aandacht brengen: zo kan je leerlingen in het kader van werkplekleren wijzen op de school- of bedrijfscultuur en op welke manier ze de waarden van hun school of onderneming kunnen vertalen in hun omgang en manier van communiceren met anderen.

4.2 Economie

4.2.1 De economie als systeem

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 2 De leerlingen analyseren relaties tussen de economische actoren aan de hand van het economisch kringloopschema.

Wenk: Bij de realisatie van dit leerplandoel is het aangewezen om de kringloop stelselmatig op te bouwen in samenhang met andere leerplandoelen. Zo kan je in het kringloopschema de verschillende markten integreren: de gezinnen bieden via de arbeidsmarkt hun productieve diensten aan en de bedrijven hun producten via de markt voor goederen en diensten (LPD 6). Ondernemingen financieren hun investeringen dankzij het kapitaal dat door de gezinnen ter beschikking wordt gesteld via de kapitaalmarkt. Ook de overheid wordt geïntegreerd in de kringloop. Ze herverdeelt inkomens en biedt collectieve goederen en diensten aan (LPD 8) die gefinancierd worden met belastingen en sociale bijdragen. Door internationale handel komen extra goederen- en geldstromen op gang: de import van goederen leidt tot betalingen van goederen aan de rest van de wereld, de export tot betalingen door het buitenland.

LPD 3 De leerlingen lichten de samenstelling van het bruto binnenlands product vanuit de productiebenadering toe.

★ Reëel en nominaal bbp

Wenk: De economische kringloop illustreert dat het bbp kan verklaard worden vanuit drie benaderingen: de productie-, de inkomens- en bestedingsbenadering. Bij dit leerplandoel focus je op de productiebenadering. Om de prijsevolutie buiten beschouwing te laten maak je een onderscheid tussen het nominaal (tegen

lopende prijzen) en reëel (tegen constante prijzen) bbp.

Wenk: Je kan leerlingen gegevens laten opzoeken op de website Nationale Bank van België, wat inzicht verschaft in de structuur en opbouw van de nationale rekeningen. Daarbij heb je aandacht voor de andere naamgeving voor 'nominaal' en 'reëel'.

Wenk: Een export van cijfers naar een rekenblad maakt het mogelijk om de evolutie van het (reëel) bbp in kaart te brengen.

LPD 4 De leerlingen lichten indexcijfers en gevolgen van inflatie toe.

Wenk: De gevolgen van inflatie kunnen zowel positief als nadelig zijn. Een beperkte inflatie is goed voor de economie, een te sterke inflatie tast onder meer de koopkracht aan en is slecht voor de export. Dat kan je best aan de hand van actuele berichtgeving duiden.

Wenk: Wat betreft de meetinstrumenten kan je de consumptieprijs- en gezondheidsindex belichten. Dat kan je in verband brengen met de impact van het loonindexeringsmechanisme dat in LPD 33 wordt uitgediept.

Extra: Je kan stil staan bij de oorzaken van inflatie, zo kan je vraaginflatie ter sprake brengen. Je kan leerlingen ook wijzen op het fenomeen deflatie.

4.2.2 Marktwerving en de rol van de overheid

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 5 De leerlingen beschrijven kenmerken van onvolkomen competitieve marktvormen: monopolie, monopolistische concurrentie en oligopolie.

Wenk: Het is zinvol te vertrekken vanuit een aantal criteria die bepalen hoe er geconcentreerd wordt op de markt: aantal marktpartijen, doorzichtigheid van de markt, toetredingsmogelijkheden en mate van productdifferentiatie. Binnen dat kader worden ook onvolkomen competitieve marktvormen (monopolie, oligopolie en monopolistische concurrentie) belicht. Een grondige studie van prijsvorming bij volkomen concurrentie komt aan bod in LPD 6.

LPD 6 De leerlingen analyseren de prijsvorming bij volkomen concurrentie.

★ Prijselasticiteit

Samenhang derde graad: Marktmechanisme op de productmarkt (III-FEV-dda LPD 5)

2de graad: Individuele en collectieve vraag- en aanbodcurve (II-Bed-da LPD 3, 5).

Wenk: Bij dit leerplandoel staat de grafische analyse van het marktmechanisme, dat optimaal werkt op een competitieve markt, centraal. Leerlingen beredeneren aan de hand van zelf opgestelde vraag- en aanbodschemata's het marktevenwicht en hoe een wijziging van inkomen, voorkeuren, aantal aanbieders of technologische ontwikkelingen ervoor zorgt dat dit evenwicht voortdurend verandert.

Wenk: Bij het opstellen van vraag- en aanbodschemata's denk je best aan het gebruik van

een rekenblad.

Wenk: Het berekenen en interpreteren van prijselasticiteiten kan je in verband brengen met soorten goederen zoals substituten of complementaire goederen.

Extra: Dit doel biedt kansen tot reflectie: is volkomen concurrentie altijd een goede manier om een markt te organiseren?

LPD 7 De leerlingen beschrijven overheidsmaatregelen ter bijsturing van marktfalen door externaliteiten en marktmacht.

Wenk: Bij volkomen concurrentie staat het marktevenwicht niet garant voor maximale maatschappelijke welvaart. Wanneer de productie met externaliteiten (negatieve externe effecten zoals milieuvervuiling) gepaard gaat dient er ook rekening gehouden met de externe kosten. Het niet de bedoeling om dit gegeven grafisch te onderbouwen met behulp van een marktschema.

Wenk: De overheid probeert competitie te vrijwaren en/of stimuleren en zo de consument te beschermen. Je kan de aandacht vestigen op praktijken die de marktwerking grondig verstoren zoals kartelvorming en waartegen de Europese en nationale mededingingsautoriteiten optreden. Zo pakt de Europese Commissie de dominantie van grote technologiebedrijven streng aan.

Extra: Naast overheidsmaatregelen zoals de Pigouvianse heffing, verhandelbare vergunningen, patenten ... kan je andere instrumenten zoals sociale en morele normen onder de aandacht brengen.

LPD 8 + De leerlingen leggen uit waarom de overheid publieke goederen aanbiedt.

Samenhang derde graad: Impact overheid op de samenleving (III-FEV-dda LPD 6).

Wenk: Voor publieke goederen bestaat er geen markt of komt er geen prijs tot stand, denk aan defensie of openbare wegen. Hun niet-exclusiviteit leidt echter tot het vrijbuitersprobleem zodat de overheid ze best zelf aanbiedt en financiert met belastinggeld. Dat kan je in verband brengen met het leerplan Financieel-economische vorming waar de impact van de overheid op de samenleving via inkomsten en uitgaven wordt belicht.

4.2.3 Internationale economische relaties

LPD K1 De leerlingen lichten de afbouw van handelsbelemmeringen via regionale en mondiale samenwerkingsverbanden toe.

Wenk: Leerlingen zijn zich bewust van regionale en mondiale samenwerkingsverbanden die een grote impact hebben op het internationaal goederenverkeer en de onderliggende documentenstroom. De basis voor deze samenwerkingsverbanden is de opklimmende graad van economische integratie: van vrijhandelszone tot economische unie. Zo kan je de ontwikkeling van het verenigd Europa van vandaag in verband brengen met de verschillende vormen van integratie. Dankzij de interne markt kunnen goederen binnen de Unie vrij worden verhandeld zonder de instelling van in- en uitvoerrechten, wat de nodige aandacht verdient bij de boekhoudkundige verwerking van buitenlandse verrichtingen (LPD 23).

Wenk: Je kan ook andere samenwerkingsverbanden zoals de EVA (Europese Vrijhandelsassociatie), USMCA (United States-Mexico-Canada Agreement), AfCFTA (African Continental Free Trade Area), Mercosur (Mercado Común del Sur) en ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) onder de aandacht brengen.

Wenk: Je kan ook stil staan bij protectionistisch handelsbeleid en de motieven daarvoor. Dat kan aan de hand van actuele voorbeelden zoals een embargo, boycot of handelsoorlog.

LPD K2 De leerlingen illustreren het wisselkoersrisico bij internationale handelstransacties.

Wenk: Bij de realisatie van dit leerplandoel kan je best vertrekken van het begrip wisselkoers. Een koersstijging of -daling kan de prijs van producten die buiten de eurozone worden aan- of verkocht sterk beïnvloeden. Je kan aan de hand van concrete voorbeelden (verkoopovereenkomsten) dit effect laten becijferen.

4.2.4 Welvaart en duurzame economische ontwikkeling

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 9 De leerlingen beschrijven de conjunctuurbeweging in samenhang met indicatoren van economische activiteit.

Wenk: De conjunctuurbeweging komt tot stand door de evolutie van de reële output (het reëel bbp) en het potentieel bbp (wat een economie kan realiseren) in kaart te brengen. Wat betreft de conjunctuurindicatoren kan je denken aan investeringen, werkloosheid, consumptieve bestedingen van de gezinnen, rente, orderboekjes, ondernemersvertrouwen enz.

Wenk: Het is raadzaam te werken met actuele cijfers en berichtgeving, daartoe biedt de website van de Nationale Bank van België heel wat mogelijkheden.

LPD 10 De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn.

★ Disruptieve factoren en innovatie

Wenk: Bij de realisatie van dit leerplandoel vertrek je best vanuit het concept economische groei en factoren die de groeibeweging bepalen zoals bevolkingsgroei, kapitaalvorming, technologische ontwikkeling en onderwijs.

Wenk: Economische groei wordt veelal gezien als de procentuele evolutie van het reëel bbp per capita, maar heeft als welvaartsindicator zijn beperkingen. Alternatieven worden dan ook naar voor geschoven om de (maatschappelijke) welvaart van een land te meten met oog voor het individuele welzijn van de ingezetenen. Daarbij kan je denken aan monetaire maatstaven zoals de Measure of Economic Welfare of synthetische indicatoren zoals de Better Life Index (OESO) en Human Development Index (VN) die naast inkomens andere elementen in kaart brengt. Je kan ook de aandacht vestigen op maatstaven die enkel het subjectief welzijn meten zoals het Bruto Nationaal Geluk.

Wenk: Innovatie ligt aan de basis van economische groei maar leidt ook tot **disruptie**. De impact hiervan valt moeilijk te voorspellen, maar het leidt geen twijfel dat dit

uitdagingen en kansen biedt voor de economie. Je kan aan de hand van concrete voorbeelden illustreren hoe ondernemingen reageren op nieuwe technologieën waarbij hun strategische wendbaarheid een grote rol speelt.

Wenk: Dit leerplandoel biedt kansen om economische aggregaten en (welvaarts) indicatoren van verschillende landen te vergelijken met behulp van internationale gegevensbanken zoals The World Factbook, IMF Datamapper of Eurostat.

Extra: Een continue economische groei als uitgangspunt lijkt niet langer realistisch noch wenselijk, waar alternatieve denkwijzen zoals de deel- en [circulaire economie](#) rekening mee houden. Zo kan je ook de visie van Kate Raworth op de economie in interactie met het ecosysteem onder de aandacht brengen. Dat nodigt leerlingen uit tot een kritische reflectie over alternatieve denkwijzen en de vraag of de economie al dan niet moet groeien.

4.3 De doelstellingen en werking van een onderneming

4.3.1 De essentie van duurzaam ondernemen

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 11 De leerlingen illustreren het belang van een duurzame [bedrijfsstrategie](#).

2de graad: [Organisatieculturen](#)- en structuren (II-Bed-da LPD 7).

Wenk: Een bedrijfsstrategie is noodzakelijk om ondernemingsdoelstellingen te bereiken. Bij het ontwikkelen van een bedrijfsstrategie is het belangrijk dat ondernemingen ook aandacht hebben voor het aspect duurzaamheid.

Wenk: Ondernemingen hebben naast een economische ook een sociale en ecologische verantwoordelijkheid die ze vertalen in hun beleidsvoering, wat je kan linken aan de [duurzame ontwikkelingsdoelen](#) (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership). De uitdaging is om deze perspectieven in balans te brengen, aangezien ze vaak conflicterend zijn. Ecologische oplossingen zijn zelden de goedkoopste en hebben een effect op liquiditeit, schuldpositie of prijszetting.

Wenk: Het is raadzaam om te vertrekken vanuit concrete casussen: op welke manier speelt een onderneming in op actuele uitdagingen met betrekking tot milieu en duurzaamheid? Hoe vertaalt ze haar maatschappelijke verantwoordelijkheid naar klanten en werknemers. Evenmin mag haar economische verantwoordelijkheid uit het oog verloren worden: zo waarborgt een goede winstgevendheid werkzekerheid en verdere (inter)nationale groei. Leerlingen kunnen daarvoor inspiratie vinden in de duurzaamheidsverslagen van ondernemingen waarin initiatieven op dat vlak worden beschreven.

LPD K3 De leerlingen lichten motieven en voorwaarden bij het opstarten van een onderneming toe.

Wenk: Een onderneming opstarten vereist de juiste motivatie en ondernemerscompetenties, wat leerlingen met online ondernemerstesten kunnen inschatten. Het nieuwe statuut student-zelfstandige biedt opties om een

zelfstandige activiteit te combineren met hogere studies. Een eigen zaak is niet langer een verre droom voor jongeren met ambities als ondernemer.

Wenk: Wat betreft de voorwaarden kan je de aandacht vestigen op algemene voorwaarden, wettelijke verplichtingen en noodzakelijke vergunningen. Het is belangrijk dat leerlingen gericht informatie kunnen opzoeken rond deze topics.

Wenk: Leerlingen weten waar ze terecht kunnen voor professionele ondersteuning. Je kan dienstverleners zoals werkgevers- en overheidsorganisaties, financiële dienstverleners, accountants en de notaris onder de aandacht brengen.

4.3.2 Marketing en employer branding

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 12 De leerlingen illustreren hoe een onderneming haar marketingmix samenstelt op basis van haar marketingstrategie.

2de graad: Klantgeoriënteerde marketingmix (II-Bed-da LPD 27+).

Wenk: Je kan wijzen op de concurrentiestrategieën van Porter of de klantgerichte marketingstrategie die vertrekt van een grondige klantanalyse.

Wenk: Vanuit de marketingstrategie ontwerpt de onderneming de marketingmix om de vraag naar zijn producten te beïnvloeden. Daarbij kan je wijzen op de verschuiving van productgedreven naar klantgerichte tot mensgerichte marketing. De klant is veeleisender en bewuster geworden. Bovendien vertrouwt hij meer op de f-factor (friends, families, fans en followers) dan op traditionele marketingcommunicatie. Je kan als leraar inspelen op het persoonlijk keuze- en koopgedrag van leerlingen om deze evolutie in kaart te brengen.

Wenk: Dankzij het internet tekenen ondernemingen een online marketingstrategie uit waarbij tactieken zoals [SEO](#), [SEA](#), social media, online advertising en contentmarketing worden ingezet. Daarbij hoort de creatie van een [persona](#) en het in kaart brengen van de klantreis of [customer journey](#). Deze concepten kan je illustreren aan de hand van ondernemingen die sterk inzetten op online marketing.

Wenk: Je kan stil staan bij het kostenplaatje van de uitvoering van de marketingstrategie en de invloed ervan op het opbrengsten- en kostenbudget dat aan bod komt in leerplandoel 17.

Extra: Je kan dit doel koppelen aan een ondernemend project waarbij leerlingen een eigen marketingstrategie en -instrumenten ontwikkelen via een website, social mediapagina ...

LPD 13 + De leerlingen verklaren het belang van [employer branding](#) voor werkgevers.

Wenk: Je kan wijzen op een aantal factoren met een duidelijke impact op de arbeidsmarkt en de manier waarop arbeidskrachten worden aangetrokken zoals demografische evoluties, de opkomst van het internet en social media. Bovendien worden functies complexer omwille van technologische evoluties waardoor bedrijven elkaar nog meer beconcurreren in hun war for talent.

Wenk: Aan de hand van concrete casussen (bv. Beste Werkgever) kan je elementen van de marketing employer mix belichten zoals visie, waarden en doelen van de organisatie, leiderschapsstijl, feedback van medewerkers, primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, werk-privé balans en werkomgeving.

4.3.3 De goederen- en informatiestroom

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 14 De leerlingen volgen de goederen- en informatiestroom op binnen een ERP omgeving.

2de graad: Bedrijfsprocessen en samenhang tussen verschillende ondernemingsactiviteiten (II-Bed-da LPD 6+).

Wenk: Het is zinvol om de voordelen en functionaliteiten van een ERP systeem in kaart te brengen. Vaak gebruikte functionaliteiten zijn in- en verkoop, productieplanning, voorraad- en personeelsbeheer. Leerlingen gaan vervolgens zelf aan de slag met een ERP pakket. Een geleidelijke aanpak is aangewezen, zo kan je starten met het registreren van een verkooporder wat leidt tot het maken van pakbon, zendnota en verkoopfactuur.

Wenk: Dit leerplandoel zie je in samenhang met andere doelen, zo biedt ERP software kansen voor het aanmaken en opvolgen van personeelsdossiers en het personeelsbestand (LPD 44).

Wenk: Je hebt best aandacht voor de taken en rechten van de gebruikers, dat is een belangrijke vereiste om goed gebruik te maken van ERP software. Welke taken voeren medewerkers van de dienst Financiën en administratie uit en welke informatiebehoefte en mogelijkheden in de ERP software horen daarbij?

Extra: Je kan het gebruik van ERP software koppelen aan werkvormen zoals een ondernemend project.

4.4 Financieel beheer en registratie van ondernemingsactiviteiten

4.4.1 Financieel beheer in de onderneming

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 15 De leerlingen vergelijken fiscale regels voor een eenmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen.

2de graad: De leerlingen vergelijken courante ondernemingsvormen op het vlak van aansprakelijkheid, administratie en fiscaliteit (II-Bed-da LPD 9).

Duiding: In een eenmanszaak vallen inkomsten onder de personenbelasting, vennootschappen betalen vennootschapsbelasting op de winst die ze boeken.

Wenk: De personenbelasting is een progressieve inkomstenbelasting geheven op het totale netto-inkomen. Het Wetboek van de inkomstenbelastingen bepaalt elk jaar

de fiscale grensbedragen. Zo kunnen de leerlingen de progressiviteit van de belasting aan de hand van een eenvoudige casus duiden.

Wenk: De vennootschapsbelasting wordt geheven op de niet-uitgekeerde winsten, verworpen uitgaven en de uitgekeerde dividenden aan de aandeelhouders. In dat verband maak je best het onderscheid tussen de boekhoudkundige en fiscale winst.

Extra: De vennootschapsbelasting kent lagere tarieven dan de personenbelasting, maar geld uit de vennootschap halen kost geld. Daarbij kan je denken aan het loon voor de zaakvoerder en de belasting op uitgekeerde dividenden.

LPD 16 + De leerlingen lichten courante financieringsvormen op korte en lange termijn toe.

Wenk: Elke onderneming heeft financieringsbehoeften, te financieren met eigen of vreemd vermogen. Bovendien zal ze de looptijd van de financiering in overeenstemming brengen met de levensduur van de activa waarvoor het bestemd is, wat je onder de aandacht brengt.

Wenk: Bij courante financieringsmiddelen kan je denken aan een kaskrediet, investeringskrediet of financiële leasing.

Wenk: De boekhoudkundige verwerking van een krediet komt aan bod in leerplandoel 26.

LPD 17 De leerlingen verwerken aangereikte cijfers in een eenvoudig financieel plan.

Duiding: De balans, resultatenrekening, investerings- en liquiditeitsbudget zijn de deelbudgetten van het financieel plan.

Wenk: Bij dit doel maken de leerlingen best gebruik van een rekenblad.

LPD 18 De leerlingen beoordelen de financiële gezondheid van een onderneming aan de hand van door hen berekende kerncijfers met betrekking tot de liquiditeit, solvabiliteit en rendabiliteit.

Wenk: Het aanbieden van de jaarrekening van een onderneming die de leerlingen kennen kan stimulerend zijn. Je kan uiteraard de keuze aan hen laten waarbij ze zelf op de website van de Nationale Bank van België een jaarrekening opzoeken.

Wenk: Een correcte interpretatie van kerncijfers en financiële ratio's laat toe om de financiële gezondheid van een onderneming in te schatten. Het belangrijk om een aantal criteria aan te reiken, afhankelijk van de sector waarin de onderneming actief is.

Wenk: De liquiditeit kan je aan de hand van de current en quick ratio, voorraadrotatie, klanten en leverancierskrediet, netto-bedrijfskapitaal en exploitatiecyclus belichten.

Wenk: Wat betreft de solvabiliteit kan je denken aan eigen vermogen over totaal vermogen (EV/TV) en vreemd vermogen over eigen vermogen (VV/EV). Verder kan je de rendabiliteit van het EV, TV en EBIT(DA) aan bod laten komen.

Wenk: Het bestandsformaat van de gepubliceerde jaarrekeningen op de website van de

Nationale Bank van België laat te om cijfers onmiddellijk te verwerken in een rekenblad. Dat vereenvoudigt onder meer de horizontale en verticale analyse en het in kaart brengen van de evolutie van cijfers in een grafiek.

LPD 19 De leerlingen berekenen de kostprijs van een product volgens de integrale kostprijsmethode.

Wenk: Het toewijzen van indirecte kosten kan op basis van een kostenverdeelstaat of eenvoudige volume gerelateerde verdeelsleutels (bv. machine-uren, arbeidstijd, stuks, m² ...). Het gebruik van een rekenblad is hier aangewezen.

Wenk: Je kan stil staan bij het belang van kostprijsberekening.

Extra: Je kan aandacht hebben voor bestel- en voorraadkosten in functie van het vaststellen van de optimale bestelhoeveelheid.

4.4.2 Registratie van ondernemingsactiviteiten in de dubbele boekhouding

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 20 De leerlingen lichten aspecten van de btw-reglementering toe.

- ★ Doel en modaliteiten van de periodieke btw-aangifte
Het btw-rekeninguittreksel
Jaarlijkse lijst van btw-belastingplichtige afnemers
Btw-opgave

2de graad: Werking van het btw-systeem (II-Bed-da LPD 11)

Wenk: In principe moet de periodieke btw-aangifte altijd op elektronische wijze worden ingediend. Hier leg je de link met LPD 29 waarbij de elektronische aangifte met behulp van boekhoudsoftware gebeurt.

Wenk: Het is raadzaam ook aandacht te besteden aan de regels in verband met werken in onroerende staat en handel met het buitenland (intracommunautaire verwerving en levering, import en export).

LPD 21 De leerlingen bereiden de boekhoudkundige registratie en btw-aangifte voor:

- verantwoordingsstukken analyseren en controleren op hun onderlinge overeenstemming;
- coderen volgens het Minimum Algemeen Rekeningstelsel;
- bedragen situeren in de roosters van de btw-aangifte.

LPD 22 De leerlingen genereren verkoopfacturen en uitgaande creditnota's.

2de graad: Opstellen van verkoopfacturen en uitgaande creditnota's in een rekenblad (II-Bed-da LPD 12).

Wenk: In de derde graad genereren de leerlingen verkoopfacturen en creditnota's met behulp van software, dat kan zowel met boekhoud- als ERP software.

LPD 23 De leerlingen registreren binnen- en buitenlandse commerciële verrichtingen.

2de graad: Boekhoudkundige registratie van commerciële verrichtingen (II-Bed-da LPD 15).

Wenk: In de derde graad bekwamen de leerlingen zich in de registratie van aan- en verkoopdocumenten met betrekking tot binnen- én buitenlandse verrichtingen.

LPD 24 De leerlingen beheren klanten- en leveranciersdossiers met inbegrip van de boekhoudkundige verwerking van dubieuze debiteuren.

★ Inningsprocedures van vorderingen

Wenk: Het beheer van klanten- en leveranciersbestanden en opvolgen van betalingen en inningen doe je met behulp van boekhoudsoftware.

Wenk: Je kan best het onderscheid aangeven tussen intern en extern debiteurenbeheer. Daarbij kan je denken aan het verzekeren van het risico van insolventie van debiteuren (intern) en het overdragen van verkoopfacturen aan een factoringmaatschappij (extern). Het beheer van dubieuze debiteuren kan in eigen beheer (advocaat, deurwaarder) of via een incassobureau.

Wenk: Wat betreft de verwerking van dubieuze debiteuren kan je denken aan:

- overboeking klantenvordering naar dubieuze debiteuren;
- inschatten en verwerken van het mogelijke verlies;
- verwerking van de gedeeltelijke of niet-betaling van de dubieuze debiteur.

LPD 25 De leerlingen houden de kas of contanten op orde.

Wenk: Het opvolgen van kasverrichtingen kan ook digitaal met behulp van een ERP pakket.

Wenk: Dit leerplandoel kan je realiseren via een school- of ondernemend project.

LPD 26 De leerlingen registreren een investering en bijhorende financiering.

Wenk: Dit leerplandoel biedt kansen om met behulp van online tools of een rekenblad aflossingstabellen te maken. Je kan wijzen op het verschil tussen mensualiteiten en vaste kapitaalaflossingen.

Wenk: Je kan denken aan investeringen in materiële vaste activa die een onderneming financiert met een investeringskrediet op middellange tot lange termijn.

LPD 27 De leerlingen registreren financiële verrichtingen.

2de graad: Boekhoudkundige registratie van financiële verrichtingen (II-Bed-da LPD 16).

Duiding: Onder dit leerplandoel wordt de boekhoudkundige verwerking van betalingen (of inningen) voortvloeiend uit andere verrichtingen van deze rubriek begrepen.

Wenk: Betalingen en inningen van binnen- en buitenlandse aan- en verkopen in Euro en vreemde valuta mogen hierbij niet uit het oog worden verloren.

LPD 28 De leerlingen registreren personeelskosten en -schulden.

Wenk: Ondernemingen werken veelal samen met een sociaal secretariaat voor het berekenen en uitbetalen van lonen. Bij de boekhoudkundige verwerking van personeelskosten- en schulden vertrek je in dat geval van het boekingsdocument van het sociaal secretariaat en denk je aan de registratie van de factuur.

Wenk: Samenwerking met een sociaal secretariaat kan zinvol zijn in functie van het verwerken van waarheidsgetrouwe documenten of dossiers.

LPD 29 De leerlingen genereren en verwerken de btw-aangifte en aangifte intracommunautaire handel.

Wenk: Je hebt best aandacht voor de onderlinge relatie tussen de btw-aangifte en de dagboeken.

Wenk: Het is raadzaam om te starten met concrete voorbeelden van btw-aangiften, uittreksels en opgaven van intracommunautaire handelingen vooraleer de leerlingen zelf aangiften genereren met behulp van boekhoudsoftware.

LPD 30 De leerlingen sluiten het boekjaar af en stellen de jaarrekening op.

2de graad: Afsluiten van het boekjaar (II-Bed-da LPD 17).

Duiding: De afsluiting van het boekjaar impliceert het uitvoeren van inventarisverrichtingen en het bepalen en verwerken van de winstbelasting en het resultaat.

Wenk: Wat betreft de inventarisverrichtingen kan je onder meer denken aan afschrijvingen van materiële vaste activa, voorraadwijzigingen, aanpassingen van schulden op meer dan één jaar en overlopende rekeningen (bv. toe te rekenen kosten).

Wenk: De raming van de winstbelasting gebeurt best op basis van een opgegeven (gemiddeld) belastingtarief.

Wenk: Bij de verwerking van het resultaat is het raadzaam je te beperken tot het uitkeren en/of overdragen van de winst met aandacht voor het aanleggen van wettelijke reserves.

Wenk: Ook in het boekhoudpakket wordt het boekjaar afgesloten en de start van het nieuwe boekjaar voorbereid.

4.5 Personeelsbeheer

4.5.1 Sociaal overleg

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 31 De leerlingen lichten de rol van werknemers- en werkgeversorganisaties toe bij het afsluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten.

2de graad: Aspecten van het individueel arbeidsrecht (II-Bed-da LPD 23)

Wenk: Bij dit doel kan je aandacht hebben voor volgende aspecten:

- individuele arbeidsovereenkomsten mogen niet strijdig zijn met de wet en collectieve arbeidsovereenkomsten;
- collectieve arbeidsovereenkomsten worden op nationaal, sectoraal en op ondernemingsniveau afgesloten;
- op Europees niveau is er één kader voor sociale dialoog binnen de Europese Unie.

LPD 32 De leerlingen lichten de rol van sociale verkiezingen voor de samenstelling van overlegorganen toe.

Wenk: Elke vier jaar zijn er sociale verkiezingen voor de oprichting en vernieuwing van de ondernemingsraden (OR) en comités voor preventie en bescherming (CPBW). Welke ondernemingen daartoe verplicht zijn breng je hier best onder de aandacht.

Wenk: De volledige verkiezingsprocedure duurt exact 150 dagen en is bij wet geregeld volgens een vaste verkiezingskalender. Het is niet de bedoeling om dat in detail te met de leerlingen te bespreken, heel wat ondernemingen werken immers samen met een externe partner om de opeenvolgende deadlines te realiseren.

Wenk: Wat betreft de samenstelling van overlegorganen focus je op de rol van werkgever-, werknemers- en kaderledenafvaardiging.

LPD 33 De leerlingen beschrijven de invloed van minimumlonen, barema's en de loonindexering op individuele loonafspraken.

Wenk: Dit leerplandoel zie je in samenhang met LPD 31: het paritair comité of Belgisch overlegorgaan op sectoraal vlak bepaalt welke loon- en arbeidsvoorwaarden gelden. Zo leggen ze minimum- of baremalonen vast, welk indexmechanisme van toepassing is, of er al dan niet een eindejaarspremie wordt toegekend ...

Wenk: Wat betreft de loonindexering kan je best vertrekken van de maatstaven die aan bod komen in LPD 4.

Wenk: Heel wat informatie omtrent verloning waaronder minimumlonen per paritair comité, regelgeving m.b.t. maaltijdcheques, tussenkomst woon-werkverkeer ... kan je online raadplegen op de website van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. De Lijst van de Paritaire Comités (www.socialsecurity.be) verschaft een overzicht van alle paritaire comités (met omschrijving en nummer), specifieke sectorinformatie kan veelal geraadpleegd worden via de websites van werknemersorganisaties. Zo kan je de leerlingen gericht informatie laten opzoeken over de loonvoorwaarden die gelden voor een gegeven paritair comité.

4.5.2 Instroom, tewerkstelling, doorstroom en uitstroom

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 34 De leerlingen maken een wervende vacature op basis van een aangereikt functieprofiel.

2de graad: Opstellen van een vacature aan de hand van een eenvoudig aangereikt functieprofiel (II-Bed-da LPD 20).

Wenk: In de derde graad bouw je daarop verder en kan je werken met een complexer functieprofiel. Daarbij hebben leerlingen aandacht voor de identiteit van de werkgever (cf. employer branding – LPD 13), huisstijl, wettelijke bepalingen, het gekozen rekruteringskanaal, lay-out, scanbaarheid enz.

Wenk: Bij dit doel heb je best aandacht voor het digitaliseren van rekruterings- en wervingsprocessen: vacatures worden gecommuniceerd via de bedrijfswebsite, informatie van gekozen kandidaten wordt geïntegreerd in de HR-module van ERP software ...

LPD 35 De leerlingen voeren een preselectie uit op basis van curricula vitae en motivatieboodschappen.

2de graad: Opstellen curriculum vitae en motivatieboodschap (II-Bed-da LPD 21).

Wenk: In een eerste fase voeren de leerlingen een selectie uit op basis van diploma, ervaring, opleiding ... Indien er onduidelijkheden zijn volgt een (telefonische) screening aan de hand van een standaardvragenlijst. Hierin kunnen aspecten zoals beweegreden, het specificeren van kennis (bv. talenkennis) en competenties, professionele mobiliteit, andere sollicitaties, opzegtermijn, loonverwachtingen enz. aan bod komen.

Wenk: Je kan ook andere selectie-instrumenten onder de aandacht brengen: selectietesten (interesse, kennis, intelligentie, persoonlijkheid), het sollicitatiegesprek en assessment center. Leerlingen hoeven deze niet toe te passen.

Wenk: Je hebt best aandacht voor de regels voor de verwerking van persoonsgegevens door particuliere bedrijven of GDPR.

LPD 36 De leerlingen verwelkomen nieuwe werknemers rekening houdend met

- **de wettelijke verplichtingen rond onthaal;**
- **een vlotte integratie van de nieuwkomer.**

Duiding: Elke werkgever is bij wet verplicht (KB van 20 mei 2007) een onthaal te voorzien voor iedere starter wat betekent dat hij verantwoordelijk is voor het onthaal, de begeleiding, het informeren en opleiden van elke werknemer.

Wenk: Bij de realisatie van dit leerplandoel nemen leerlingen de rol van mentor op zich die een nieuwe collega op de (fictieve) werkvloer begeleidt in het kader van zijn integratie. Daarbij hebben ze aandacht voor het onthaaldocument, arbeidsreglement (beiden verplicht) en onthaalbrochure. De bedoeling is dat leerlingen deze documenten vlot kunnen toelichten.

Wenk: Bij het onthaal van nieuwe collega's mogen de normen en waarden van de organisatie niet uit het oog verloren worden.

LPD 37 De leerlingen lichten aspecten van de arbeidsreglementering toe aan de hand van een arbeidsreglement.

- ★ (registratie van) arbeids- en rusttijden, tuchtmaatregelen, procedures

Wenk: Het arbeidsreglement informeert de werknemer over algemene arbeidsvoorwaarden (werkrooster, uitbetaling van het loon, duur van de jaarlijkse vakantie ...) en procedures in verband met de organisatie en werking van de onderneming. In dat verband kan je stil staan bij afspraken rond opzeggingstermijnen, de CAO's van toepassing, rechten en plichten van toezichthoudend personeel enz.

Wenk: Een tijdsregistratiesysteem geeft meer zicht op de gepresteerde uren en zorgt voor meer autonomie en controle van de werknemer, bv. bij glijdende uurroosters.

LPD 38 De leerlingen lichten wettelijke bepalingen rond courante schorsingen toe.

Wenk: Bij een schorsing blijft de arbeidsovereenkomst bestaan, enkel de uitvoering ervan wordt voor een bepaalde tijd onderbroken. De wetgeving heeft een aantal schorsingsgronden expliciet gereguleerd. Je focust best enkel op de meest courante schorsingsgronden en bijhorende procedures, daarbij kan je denken aan jaarlijkse vakantie, arbeidsongeschiktheid en afwezigheden.

LPD 39 De leerlingen zoeken opleidingsinitiatieven voor een opleidingsbehoefte rekening houdend met het trainingsproces en diverse leervormen.

Duiding: Ondernemingen zijn bij wet verplicht een deel van hun loonmassa uit te geven aan training- en ontwikkelingsinitiatieven. Deze dragen bij tot de veranderings- en aantrekkingskracht van ondernemingen en de tevredenheid en prestaties van werknemers.

Wenk: Het ontwikkelen en evalueren van trainingsinitiatieven vergt inzicht in het trainingsproces. Training kan aan de hand van diverse leervormen: van klassieke lessen of oefeningen tot leervormen waarbij de werknemer (trainee) zelf kennis ontwikkelt via een rollenspel, gevalstudies, teambuilding, business games of e-learning.

Wenk: De leerlingen kunnen vertrekken van een concrete opleidingsbehoefte en onderzoeken welke (externe) partners daarvoor een passend aanbod hebben. Daarbij kan je denken aan de VDAB, opleidingscentra van diverse sectoren, centra voor volwassenonderwijs of private aanbieders.

LPD 40 De leerlingen beschrijven diverse beloningsvormen in relatie tot het motiveren en waarderen van werknemers.

Wenk: Onder beloning worden primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden (bv. collectieve verzekeringen, bedrijfswagen, GSM) begrepen. Ook relationeel/psychologische tegemoetkomingen zoals aangename werksfeer, werkzekerheid, autonomie, ontwikkelings- en doorgroeimogelijkheden spelen een rol bij het aantrekken, motiveren en behouden van werknemers.

Wenk: Wat betreft de primaire arbeidsvoorwaarden kan je volgende loonvormen ter sprake brengen:

- functieloon: het loon is afhankelijk van de complexiteit, verantwoordelijkheden en autonomie van de functie;
- variabele beloning: resultaatsafhankelijke beloning zoals een bonus, individuele of collectieve premie.

LPD 41 De leerlingen lichten wettelijke bepalingen bij het beëindigen van een arbeidsovereenkomst toe.

Wenk: Wat betreft de wettelijke bepalingen kan je wijzen op de principes, wijze en modaliteiten bij het beëindigen van een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde duur.

Wenk: Bij dit doel focus je best op het ontslag waarbij één van de partijen expliciet de wil uit om de arbeidsovereenkomst te beëindigen wat zich binnen het arbeidsrecht situeert.

Extra: Bij ontslag van werknemers ouder dan 45 jaar is de werkgever verplicht om loopbaanbegeleiding of outplacement aan te bieden (CAO 82), wat je ter sprake kan brengen.

4.5.3 Loonberekeningen en personeelsadministratie

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 42 De leerlingen lichten de rol van HR-dienstverleners bij het uitbesteden van HR-activiteiten toe met inbegrip van wettelijk verplichte formaliteiten.

Duiding: Onder de wettelijk verplichte formaliteiten worden begrepen:

- informatieoverdracht naar de overheid in naam van de werkgever;
- aangifte sociale risico's;
- onmiddellijke aangifte RSZ (DIMONA) bij in dienst- en uitdiensttreding;
- multifunctionele aangifte (Dmfa);
- loonberekeningen en -betalingen;
- innen en doorstorten van sociale zekerheidsbijdragen en belastingen;
- bezorgen van wettelijk vereiste loondocumenten.

Wenk: Je kan wijzen op de actieve rol van HR-dienstverleners bij andere kerntaken zoals het opleiden, ontwikkelen en evalueren van personeel, rekrutering en selectie, loonbeleid enz.

LPD 43 De leerlingen controleren en voeren berekeningen van nettolonen, uitkeringen en premies uit.

2de graad: Loonberekening student, arbeider en bediende (II-Bed-da LPD 24).

Wenk: In verband met de loonberekening is het raadzaam om leerlingen zelf het nettoloon voor een arbeider en bediende te laten berekenen met aandacht voor sociale en fiscale inhoudingen. De berekening van de bedrijfsvoorheffing is sterk

gelinkt aan de basisregels van de personenbelasting (LPD 15). Je vertrekt daarvoor best van eenvoudige casussen met aandacht voor algemeen toegepaste verminderingen (beroepskosten, werkbonus, gezinssituatie). Voor de controle en berekening van iets complexere situaties is het gebruik van online simulatietools aangewezen, deze worden ter beschikking gesteld door sociale secretariaten. Zo kan je ook de impact van extralegale voordelen in kaart brengen zoals de tegemoetkoming voor woon-werkverkeer, fietsvergoeding, maaltijdcheque of groepsverzekering.

Wenk: Bij premies kan je denken aan het berekenen van een eindejaarspremie of groeipakket, ook daarvoor is het gebruik van online simulatietools aangewezen.

Wenk: Wat betreft de uitkeringen kan je denken aan de berekening van een werkloosheids-of ziekte-uitkering. De basisprincipes voor het berekenen van deze premies kan je op websites van vakbonden en ziekenfondsen vinden. In functie van haalbaarheid vertrek je ook hier van eenvoudige casussen.

LPD 44 De leerlingen registreren personeelsgegevens en volgen individuele personeelsdossiers en het personeelsbestand op.

Duiding: Het beheer van personeelsgegevens start met het aanmaken van het individueel personeelsdossier. De werkgever is verplicht om een aantal documenten waaronder de arbeidsovereenkomst (en voorwaarden), loonbrieven, cv en persoonlijke gegevens van de werknemer op te nemen in het personeelsdossier. Het vormt bovendien de basis voor de wettelijke sociale aangiften die veelal door HR-dienstverleners gebeuren (LPD 42).

Wenk: Bij de realisatie van dit doel denk je aan het gebruik van ERP software.

4.6 Onderzoekskompetentie

Minimumdoelen, specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 45 De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met specifieke inhouden van dit leerplan.

Samenhang derde graad: I-II-III GFL LPD 21, 22, 23, 27

Duiding: Specifieke inhouden of thema's van dit leerplan zoals:

- marktwerving en rol van de overheid;
- economische groei en welvaart(sindicatoren);
- onderzoek naar de economische, ecologische of sociale verantwoordelijkheid van een onderneming.

Wenk: Bij fasen in een onderzoekscyclus kan je denken aan: oriëntatie, probleem(stelling) of onderzoeksvraag, onderzoeksmethode, gegevensverzameling, analyse, conclusie, rapportering. Afhankelijk van de context kunnen een of meerdere fasen in de onderzoekscyclus zelfstandig of onder begeleiding gebeuren.

Wenk: Leerplandoelen uit de krachtlijn “betekenisvol leren en kiezen” van het Gemeenschappelijk funderend leerplan bereiden voor op een onderzoekscyclus.

Leerlingen leren zo vanaf het eerste jaar om doelgericht informatie op te zoeken in diverse bronnen, de informatie doelgericht te beoordelen en te verwerken op een kritische en systematische manier. Ook leren ze om cyclisch te reflecteren over hun eigen leerproces en dat doelgericht bij te sturen. In het Gemeenschappelijk funderend leerplan vind je suggesties om met die leerplandoelen aan de slag te gaan en een leerlijn op te bouwen waardoor leerlingen in de derde graad in staat zijn om een onderzoekscyclus te doorlopen.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Bedrijfsproces

Een bedrijfsproces is een geordend geheel van samenhangende of elkaar beïnvloedende activiteiten waarbij input wordt omgezet in output en toegevoegde waarde wordt gecreëerd voor interne of externe klanten met een specifiek doel.

Bedrijfsstrategie

De algehele bedrijfsstrategie van een onderneming vastgelegd in het strategisch plan legt eerst de missie en bedrijfsdoelstellingen vast en bepaalt vervolgens welke activiteiten nodig zijn om deze te bereiken. Haar waarden en normen spelen daarbij een belangrijke rol. Een meer gedetailleerde planning gebeurt in de verschillende functionele afdelingen en vertaalt zich in een marketingstrategie, HR-strategie, verkoopstrategie enz.

Circulaire economie

In de circulaire economie staat het maximale hergebruik van producten en de waardevolle grondstoffen die erin verwerkt zijn centraal om waardevernietiging te voorkomen en negatieve milieueffecten te minimaliseren. Dit in tegenstelling tot het lineaire systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die na verbruik worden vernietigd.

Customer journey

De customer journey of klantreis is een weergave van wat de klant doet en ervaart tijdens het oriënteren, kopen en gebruiken van een product of dienst.

Disruptie

Disruptie is een plotse technologische vernieuwing die de bestaande economie sterk verstoort. Het fenomeen uit zich in technologische innovaties zoals digitalisering, automatisering, computerisering en robotisering. Disruptie wordt vaak in verband gebracht met begrippen zoals 'disruptieve innovatie' (een proces waarbij een product of dienst start via een eenvoudige toepassing aan de bodem van de markt en dan zich geleidelijk aan ontwikkelt naar de top) en 'creatieve destructie' (een proces van continue innovatie, waarbij succesvolle toepassingen van nieuwe technieken de oude vernietigen).

Duurzame ontwikkelingsdoelen

Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen of Sustainable Development Goals (SDG's) zijn de 17 doelstellingen en subdoelstellingen die de Verenigde Naties goedkeurde in 2015. Deze doelen moeten mensen en landen aanzetten tot actie in domeinen die van cruciaal belang zijn voor de mensheid en de planeet. De doelstellingen zijn geïntegreerd en ondeelbaar en zorgen voor een evenwicht tussen de drie dimensies van

duurzame ontwikkeling: de economische, sociale en milieudimensie. De doelstellingen kunnen worden onderverdeeld in vijf thema's: mensen (people), planeet (planet), welvaart (prosperity), vrede (peace) en partnerschap (partnership).

Employer branding

Employer branding is het verkrijgen en behouden van een positieve of unieke positie als werkgever op basis van hun identiteit. Identiteit slaat op (goed) werkgeverschap of de mate waarin een werkgever erin slaagt om een werkplek aan te bieden waarin plezier, vertrouwen, waardering en trots belangrijk zijn.

Enterprise Resource Planning

Software die informatie van verschillende bedrijfsafdelingen samenbrengt. Met een ERP softwarepakket worden bedrijfsprocessen geautomatiseerd, waardoor de productiviteit wordt verhoogd en de kosten kunnen worden verlaagd.

Functieprofiel

Bij een functieprofiel wordt de inhoud van een functie en omstandigheden waarin de activiteiten worden uitgeoefend (= functiebeschrijving) aangevuld met gewenste opleiding, ervaring, kennis, vaardigheden en persoonskenmerken.

Organisatiecultuur

Onder 'organisatiecultuur' van een bedrijf verstaan we de fundamentele waarden en normen van dat bedrijf die zelden expliciet gedefinieerd zijn maar altijd tot uiting komen in de uitstraling van het bedrijf en het gedrag en de overtuiging van alle werknemers. Aspecten van organisatiecultuur zijn: vestimentaire code, sociale voordelen, organisatie van de werkplek en werkuren, managementstijl, vitaliteit van het bedrijf ...

Persona

Een persona is een karakterisering van een bepaald type bezoeker of klant.

Search Engine Advertising

SEA of zoekmachineadverteren is een onderdeel van zoekmachinemarketing waarbij de adverteerder zichtbaarheid verkrijgt door te betalen voor zijn positie in de zoekresultaten.

Search Engine Optimization

SEO of zoekmachineoptimalisatie is een onderdeel van zoekmachinemarketing dat zich bezighoudt met het verhogen van de zichtbaarheid in de organische resultaten of onbetaalde gedeelte van de zoekmachine.

Trainingsproces

Het trainingsproces is het in kaart brengen van trainingsbehoeften-, doelstellingen en inhoud, het optimaliseren van de transfer naar de werkplek en evaluatie van de resultaten.

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

6.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren; [indien van toepassing]
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

6.2 Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

- (mobile) devices met een internetaansluiting;
- actuele software waaronder boekhoudsoftware toereikend om de leerplandoelen te realiseren.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	

Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de specifieke minimumdoelen (SMD) of de doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties (BK) realiseren.

Leerplandoel	Specifieke minimumdoelen of doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties
1	BK 01, BK 02, BK 03; BK 04
2	SMD 16.04.05
3	SMD 16.04.06
4	SMD 16.04.07

5	SMD 16.04.03
6	SMD 16.04.02
7	SMD 16.04.04
8+	-
9	SMD 16.04.08
10	SMD 16.04.09
11	SMD 16.08.04
12	SMD 16.08.05
13+	-
14	BK 05; BK f; BK i
15	SMD 16.08.03; BK k; BK w
16+	-
17	BK 14; BK j
18	BK j; BK p
19	SMD 16.08.06; BK j; BK n
20	BK h
21	BK 06; BK 07; BK 11; BK 13; BK a; BK x
22	BK 05; BK 07; BK g
23	BK 05, BK 11; BK g
24	BK 05; BK 08; BK g; BK m; BK u
25	BK 09
26	BK 05; BK 10; BK 11; BK g
27	BK 05; BK 10; BK g
28	BK 05, BK 10; BK 12; BK g
29	BK 05; BK 13; BK b; BK g
30	BK 05; BK g; BK p; BK x

31	BK 18; BK c
32	BK 19
33	BK 18; BK c; BK l; BK r
34	BK 15; BK s; BK t
35	BK 15; BK s; BK t
36	BK 21; BK l; BK r; BK s
37	BK 20; BK d; BK l; BK r
38	BK 18; BK c
39	BK 17; BK l; BK r
40	BK l; BK r
41	BK 18; BK c
42	BK 24; BK q; BK v
43	BK 22; BK c; BK o; BK q
44	BK 05; BK 13; BK 16; BK 23; BK e; BK q
45	SMD 01.01.01

8.2 Specifieke minimumdoelen

- 01.01.01 De leerlingen doorlopen een onderzoekscyclus in samenhang met inhouden van minstens 1 wetenschapsdomein verbonden aan de studierichting.
- 16.04.01 De leerlingen bepalen grafisch de individuele en collectieve vraag- en aanbodcurve.
- 16.04.02 De leerlingen analyseren de prijsvorming bij volkomen concurrentie.
- Onderliggende (kennis)elementen:
- Prijselasticiteit
- 16.04.03 De leerlingen beschrijven kenmerken van monopolie, monopolistische concurrentie en oligopolie.
- 16.04.04 De leerlingen beschrijven vormen van overheidsingrijpen bij marktfalen.
- Onderliggende (kennis)elementen:
- Marktmacht, externaliteiten
- 16.04.05 De leerlingen analyseren relaties tussen de economische actoren.

- 16.04.06 De leerlingen lichten de samenstelling van het BBP vanuit de productiebenadering toe.
- Onderliggende (kennis)elementen:
- Reëel en nominaal BBP
- 16.04.07 De leerlingen lichten indexcijfers en gevolgen van inflatie toe.
- 16.04.08 De leerlingen beschrijven de conjunctuurbeweging en bijhorende indicatoren van economische activiteit.
- 16.04.09 De leerlingen evalueren economische groei als indicator voor welvaart en welzijn.
- Onderliggende (kennis)elementen:
- Disruptieve factoren en innovatie
- 16.08.01 De leerlingen voeren op basis van courante bedrijfsactiviteiten een dubbele boekhouding van beginbalans tot eindbalans.
- 16.08.02 De leerlingen vergelijken courante ondernemingsvormen op het vlak van aansprakelijkheid, administratie en fiscaliteit.
- 16.08.03 De leerlingen vergelijken fiscale regels voor éénmanszaak en vennootschap op basis van grondslag, de progressiviteit van de belasting en voorafbetalingen.
- 16.08.04 De leerlingen illustreren het belang van een bedrijfsstrategie.
- 16.08.05 De leerlingen illustreren hoe een onderneming haar marketingmix samenstelt op basis van haar marketingstrategie.
- 16.08.06 De leerlingen berekenen de kostprijs van een product volgens de integrale kostprijsmethode.

8.3 Concordantietabel van SMD naar LPD

SMD 01.01.01	III-Bed-da LPD 45
SMD 16.04.01	II-Bed-da LPD 3, 5
SMD 16.04.02	III-Bed-da LPD 6
SMD 16.04.03	III-Bed-da LPD 5
SMD 16.04.04	III-Bed-da LPD 7
SMD 16.04.05	III-Bed-da LPD 2
SMD 16.04.06	III-Bed-da LPD 3
SMD 16.04.07	III-Bed-da LPD 4
SMD 16.04.08	III-Bed-da LPD 9
SMD 16.04.09	III-Bed-da LPD 10
SMD 16.08.01	II-Bed- da LPD 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17
SMD 16.08.02	II-Bed-da LPD 9
SMD 16.08.03	III-Bed-da LPD 15
SMD 16.08.04	III-Bed-da LPD 11
SMD 16.08.05	III-Bed-da LPD 12
SMD 16.08.06	III-Bed-da LPD 19

8.4 Doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties

1. De leerlingen werken in teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures).

2. De leerlingen handelen kwaliteitsbewust.
3. De leerlingen handelen economisch en duurzaam.
4. De leerlingen handelen veilig, ergonomisch en hygiënisch.
5. De leerlingen gebruiken functioneel ondersteunende software en hardware.
6. De leerlingen controleren en stemmen de documenten op elkaar af voor de verwerking in het boekhoudsysteem.
7. De leerlingen bereiden de elementen van facturatie en betalingsopdrachten voor.
8. De leerlingen beheren een database van klanten- en leveranciersdossiers met inbegrip van debiteurenbeheer.
9. De leerlingen houden de kas/contanten op orde.
10. De leerlingen controleren en registreren de inkomsten en uitgaven van de onderneming volgens de procedures.
11. De leerlingen coderen en registreren de documenten in verband met aan- en verkopen en doen de afstemmingscontrole op de bankrekeningen.
12. De leerlingen bereiden boekhoudkundige aspecten van de personeelsdossiers voor.
13. De leerlingen bereiden de wettelijke fiscale en sociale aangiften voor.
14. De leerlingen treffen voorbereidingen in functie van het bepalen van het (deel)budget.
15. De leerlingen ondersteunen het proces van werving en selectie.
16. De leerlingen maken individuele dossiers van werknemers aan en volgen ze op.
17. De leerlingen beschrijven stappen in het trainingsproces en diverse leervormen en exploreren het aanbod van opleidingsinitiatieven.
18. De leerlingen lichten aspecten van sociale wetgeving toe.
19. De leerlingen lichten de rol van sociale verkiezingen voor de samenstelling van inspraakorganen toe.
20. De leerlingen lichten aspecten van arbeidsreglementering toe (arbeids- en rusttijden, tuchtmaatregelen, procedures ...) aan de hand van een arbeidsreglement.
21. De leerlingen verwelkomen nieuwe werknemers.
22. De leerlingen controleren en voeren standaardberekeningen (premies, uitkeringen, maandelijke salarissen, inhoudingen ...) uit.
23. De leerlingen beheren en volgen het personeelsbestand op.
24. De leerlingen lichten de rol van HR-dienstverleners bij het uitbesteden van HR-activiteiten toe.

Aanvullende onderliggende kennis

De opgenomen kennis staat steeds in functie van de specifieke vorming van deze studierichting.

- a. Algemene boekhouding
- b. Applicaties voor aangiften
- c. Arbeids- en sociaal zekerheidsrecht
- d. Arbeidsreglementering
- e. Bedrijfsadministratie
- f. Bedrijfsprocessen i.f.v. het uitvoeren van het eigen takenpakket
- g. Boekhoudsoftware
- h. BTW
- i. Elektronisch gegevensbeheer
- j. Financieel beheer
- k. Fiscaliteit
- l. HR-beleid (soft: opleidingen, people management, welzijn .../ hard: verloningen, compensatie, tijdsregistratie ...)
- m. Inningsprocedures van vorderingen
- n. Kostprijsberekening
- o. Loonberekening en -administratie
- p. Opstellen en analyseren van jaarrekeningen
- q. Personeelsbeheer
- r. Personeelsbeleid
- s. Personeelsorganisatie
- t. Selectie- en wervingsprocedure

- u. Structuren en organisatie van boekhouddiensten
- v. Structuren en organisatie van HR-dienstverlening
- w. Vennootschapsrecht
- x. Wetgeving op de boekhouding en jaarrekening

ONTWERP

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	5
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	7
2.1	Samenhang met de tweede graad	7
2.2	Samenhang in de derde graad	7
2.2.1	Samenhang binnen de studierichting Bedrijfsorganisatie	7
2.2.2	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	7
2.2.3	Samenhang over de finaliteiten heen	7
2.3	Plaats in de lessentabel	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	8
3.1	Bedrijfsorganisatie en het vormingsconcept	8
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw	9
3.4	Leerlijnen.....	10
3.4.1	Samenhang met de tweede graad	10
3.4.2	Samenhang in de derde graad	10
3.5	Aandachtspunten	11
3.5.1	Pedagogisch-didactische aanpak	11
3.5.2	Digitale vaardigheden	11
3.5.3	Werkplekieren.....	12
3.5.4	Onderzoekscompetentie.....	12
3.5.5	Context	12
3.6	Leerplanpagina.....	12
4	Leerplandoelen	12
4.1	Generieke competenties.....	12
4.2	Economie.....	13
4.2.1	De economie als systeem.....	13
4.2.2	Marktwerving en de rol van de overheid.....	14
4.2.3	Internationale economische relaties	15

4.2.4	Welvaart en duurzame economische ontwikkeling.....	16
4.3	De doelstellingen en werking van een onderneming	17
4.3.1	De essentie van duurzaam ondernemen	17
4.3.3	De goederen- en informatiestroom	19
4.4	Financieel beheer en registratie van ondernemingsactiviteiten	19
4.4.1	Financieel beheer in de onderneming	19
4.4.2	Registratie van ondernemingsactiviteiten in de dubbele boekhouding.....	21
4.5	Personeelsbeheer	23
4.5.1	Sociaal overleg	23
4.5.2	Instroom, tewerkstelling, doorstroom en uitstroom	24
4.5.3	Loonberekeningen en personeelsadministratie	27
4.6	Onderzoekscompetentie.....	28
5	Lexicon	29
6	Basisuitrusting	30
6.1	Infrastructuur	31
6.2	Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken	31
7	Glossarium.....	31
8	Concordantie	32
8.1	Concordantietabel.....	32
8.2	Specifieke minimumdoelen.....	34
8.3	Concordantietabel van SMD naar LPD	35
8.4	Doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties	35